

In honorem

Alho Alhoniemi 80 éves

A Turku Egyetem finnugor nyelvészprofesszora, a cseremisz, a mordvin és a finn nyelv kutatója, Alho Alhoniemi ez év május 14-én ünnepelte 80. születésnapját. Pályafutását a cseremisz nyelv vizsgálatával kezdte: licenciátusi dolgozatában tisztázta a cseremisz lativus és illativus funkcióbeli különbségét: az illativus csak olyan igékkel együtt fordulhat elő, amelyek ablativusi esetragot is kaphatnak (legtöbbször mozgást fejeznek ki), a lativus pedig olyan igékhez járul, melyek megjelenést, keletkezést, növekedést fejeznek ki. Alhoniemi munkáját doktori disszertációvá bővítette (*Über die Funktionen der Wohin-Kasus im Tscheremissischen*, 1967), amelyben a hová? kérdésre felelő összes cseremisz esettel foglalkozott. Alhoniemi strukturalistaként tárta fel a nyelv különböző szintjein uralkodó rendszert és az azok közötti viszonyokat.

Alhoniemi egyik monográfiájában részletesen foglalkozott az igenevekhez kapcsolódó tárggyal (*Über die Form des zu Verbalnomina tretenden Objekts im Tscheremissischen*, 1970), s feltérképezte a cseremisz nyelv eredet-határozós eseteit is (*Zur Verwendung der Trennungskasus im Tscheremissischen*, 1977). Széleskörű cseremisz ismereteit nyelvtanában mutatta be, amely 1985-ben finnül (*Marin kielioppi*), majd 1993-ban németül jelent meg (*Grammatik des Tscheremissischen (Mari)* címmel).

Alhoniemit 1971-ben nevezték ki a Turku Egyetem Finnugor Tanszéke nyelvészprofesszorává. Székfoglaló előadása iránymutató volt, mivel a szinkrón kutatási szempontok jelentőségét hangsúlyozta. Egészen addig ugyanis a finnországi finnugristák a nyelvtörténeti kérdések felderítésére összpontosítottak. Alhoniemi kiemelte a finnugor szintaktikai kutatások fontosságát is, amellyel korábban egyáltalán nem foglalkoztak a finnek.

Alho Alhoniemi úttörő volt a finnugor korpuszkutatásban is. Rájött, hogy az egyes nyelvtani alakok funkcióinak vizsgálatát megkönnyítheti a számítógépes adatbázis. 1974-ben a Finn Akadémia anyagi támogatásával indította el az úgynevezett MORMULA-projektet, a mordvin alaktani és mondattani

szövegek analizálásához és feldolgozásához használt, számítógépes módszereken alapuló kutatást. A kutatási program egyhuzamban hat évig tartott, de még az 1980-as években is dolgoztak rajta. Ennek eredményeként körülbelül 240 000 szónyi (mintegy 1500 oldalnyi) erza és moksa nyelvjárási és irodalmi nyelvi, morfológiailag kódolt anyag áll a kutatók rendelkezésére. Az adatbázisból könnyen és gyorsan hozzá lehet jutni a kívánt ragozott alakokhoz (szövegkörnyezetben) és azok fordításához.

A projekt révén Alhoniemi érdeklődése a mordvin felé fordult, amely szerkezetét és kifejezésmódját tekintve közelebb áll a balti finn nyelvekhez, mint ahogy azt annak idején vélték. Ennek eredménye számos, a mordvin nyelvvel foglalkozó cikk lett, többek között a predikatív ragozásról, az ablativusi esetekről, a tárgy esetválasztásáról, valamint a helyragok és a névutók viszonyáról. A mordvin ablativus használatát Alhoniemi összehasonlította az azonos eredetű finn partitivusszal: mindkét eset előfordul alanyként és tárgyként egyaránt.

A mordvin és cseremisiz névutós és helyhatározós szerkezetek tanulmányozása Alhoniemi finn nyelvet érintő kutatásában is visszaköszönt. Vizsgálta például a finn terminativust, az *l-* és az *s-* kezdetű helyragok viszonyát és a névutórendszer fejlődését. Alhoniemi fennszeptikai kutatásait „előkognitív-nak” nevezhetjük, mivel ezekben hasonló gondolatok fordulnak elő, mint amelyeket a kognitív nyelvészet később vallott.

Alhoniemi élen járt a finn és az oroszországi finnugristák közötti viszony ápolásában. Korán felismerte, hogy a közös munka fontos a kis finnugor nyelvek és a nemzeti kultúrák szempontjából is. Alho Alhoniemi 1993-ban a Turku Egyetemen megalapította a volgai nyelvek kutatócsoportját, melynek keretében közös projekteket szervezett. A kutatócsoport ez ideig több mint tíz szótárt készített a Volga-vidéki finnugor nyelvekről. Alhoniemi maga vezette a finn–erza szótár (*Suomalais–ersäläisen sanakirja*, 1999) szerkesztését, és munkája során számos új erza szó megalkotásában is részt vett.

Alho Alhoniemi díszdoktori címet kapott az Uppsalai, a Mari és a Mordvin Egyetemeken. Számos tudományszervezői feladatot látott el nemzeti és nemzetközi szinten egyaránt. Tiszteletbeli tagja a Finnugor Társaságnak és a Societas Uralo-Altaicának is. Emberként szerény, közvetlen és melegszívű.

Alho Alhoniemi a finnországi finnugor kutatások meghatározó személyisége, sok kutatási projekt létrehozója, a finn és a volgai területek nyelvész-kutatói kapcsolatrendszerének fejlesztője.

SIRKKA SAARINEN

Tiit-Rein Viitso 75 éves

Az ünnepelt 1938. március 4-én született, Tallinnban. Viitso a Tartui Egyetem balti finn nyelvekért felelős professzor emeritusa, mégis ha az érdeklődési, kutatási körét kellene meghatároznunk, legegyszerűbben azt mondhatnánk: minden érdekl, minden formában. Korunk polihisztorja máig aktívan részt vesz az észtországi és a nemzetközi finnugor kutatásban. Terepen végez gyűjtéseket, órákat tart, számos folyóirat szerkesztője és több társaság megbecsült tagja, publikációs listája mind mennyiségében, mind egyes tételeiben különleges, miközben lelkesen, mit sem csökkenő energiával sétál szerényen mosolyogva az új Philosophicum folyosóin.

Viitso 1961-ben végzett a Tartui Egyetemen, és még abban az évben publikálta 45 oldalas dolgozatát a vót nyelv egyik nyelvjárásának hangtanáról. A nyelvjárások vizsgálatában már ekkor megmutatkozó precízsege végigkíséri pályáját. Ismerői azt szokták mondani, hogy lehetetlen megbecsülni, hány nyelven beszél és ért. Ennek tükrében annak összeszámlálását, hány nyelv dialektusát térképezte fel akár hangtani, akár morfológiai vagy lexikológiai szempontból, jobb meg se kísérelni. Már a publikációs listáján való barangolás (tételeinek száma bőven 300 felett jár és folyamatosan bővül) is igazi „tudományos kalandpark”.

1966-os kandidátusi védésén az északi vepsze hangtani kérdései (*Äänisvepsa murde väljendustasandi kirjeldus*), majd 1982-es nagydoktori disszertációjában a balti finn nyelvek fonológiai rendszere és annak főbb nyelvtörténeti kérdései (*Основные проблемы фонологической структуры прибалтийско-финских языков и ее истории*) foglalkoztatták. A hangtan későbbi kutatásainak is meghatározó vizsgálati területe, első összehasonlító munkájában (1981) az észti, lív, vepsze és vót hangtani jellemzőinek feltérképezése későbbi munkáinak is alapjául szolgált. Számtalan ismeretterjesztő és sok tekintetben fontos összefoglaló műben (mint pl. az Abondolo szerkesztette *The Uralic languages* c. munkában) jelentek meg a balti finn nyelveket érintő áttekintő írásai; folyamatosan publikál észti nyelvet vagy kutatástörténetet előtérbe helyező tanulmányokat, illetve részt vett a balti finn nyelv atlasz, az *Atlas Linguarum Fennicarum I–III.* sorozat írásában és szerkesztésében.

Meg kell említenünk a lívekhez és a lív nyelvhez való viszonyát is. Ez az eredményekkel és sikerekkel kikövezett ív talán szépen kirajzolódik abban, hogy az 1981-ben megjelent *Liivi vanasõnad eesti, vadja ja läti vastatega I–II.* kötetekben még/már résztvevőként jelenik meg a kutatásban; 1995-ben javaslatot tesz a lív helyesírás megreformálására; a teljes mértékben működő elveket a gyakorlatban is alkalmazza publikációs tevékenysége során, vala-

mint eddigi munkásságának csúcspontjaként 2012-ben megjelent új lív szótárában (*Līvõkīel–ēstikīel–leļķīel sōnārōntōz. Liivi–eesti–lāti sōnaraamat. Lībiešu–igauņu–latviešu vārdnīca*), mely minden eddiginél nagyobb, 13 ezer címszavas lexikográfiai mű. És mi sem bizonyítja jobban, hogy nem szobatudós, mint hogy az 1970-es évektől napjainkig részt vett a gyűjtéseken.

1989 óta vesz részt az *Emakeele Seltsi Aastaraamat* [Anyanyelvi társaság évkönyve] szerkesztésében, 1998-tól a *Liivlaste Sõprade Ühingu* [A lívek barátainak egyesülete] munkájában.

Kitüntetései is önmagukért beszélnek. Többek között az oktatásban és a tudományban végzett kiemelkedő munkájáért 2001-ben a Valgetähe teenetemärk, azaz Fehér csillag érdemrenddel jutalmazták, ezt követte 2005-ben a Paul Ariste medál, 2006-ban a Doctor honoris causa Universitatis Latviensis, majd 2011-ben a Ferdinand Johann Wiedemann díj.

Munkássága során elért értékeit jól jelzik a tiszteletére rendezett konferenciák témái és a résztvevők sora. Idén márciusban a kisebb balti finn nyelvek kultúrája és nyelve témakörében került sor ilyen ünnepi rendezvényekre, jubileumi alkalomként is fórumot biztosítva az aktuális és fontos kérdéseknek.

TÓTH ANIKÓ NIKOLETT

Csúcs Sándor 70 éves

1963 táján hatan kezdtük az Eötvös Loránd Tudományegyetemen finnugor szakos tanulmányainkat: Csúcs Sándor, Honti László, Szíj Enikő, én, és a körünkben már nem található Boda Mária és Korenchy Éva. Éppen ötven évvel ezelőtt indult meg hazánkban, az ELTE-n és a debreceni egyetemen a finnugor szakos oktatás.

Csúcs Sándor a permissztika kimagasló kutatója, a nyelvtudomány doktora lett, a Pázmány Péter Katolikus Egyetemen a finnugor tanszék kezdeményezője, majd professzora, az MTA Nyelvtudományi Intézetének tudományos tanácsadója, a Reguly Társaság megalapítója, a Finnugor Világ szerkesztőbizottságának elnöke, a FUD szerkesztőbizottságának tagja és votják állami kitüntetés mellett 2010. május 21-e óta a Finn Oroszlán lovagrend első osztályú érdemrendjének birtokosa. Nézzük dióhéjban életrajzát!

Szegeden született 1943. április 7-én. Másik két egyetemi szakja a magyar és az orosz volt. Az ELTE elvégzése után három évig egy pesti általános iskolában tanított. 1970-től 1976-ig a Turku Egyetem magyar lektora. 1976-tól nyugdíjazásáig az MTA Nyelvtudományi Intézet finnugor osztályán tudományos munkatárs, főmunkatárs, osztályvezető. 1992-ben a PPKE-n a magyar

tanszék, majd az ő közreműködésével létrejött finnugor tanszék professzora, 2013-as nyugdíjba vonulásáig. 1993-tól 1998-ig kultúrdiplomáciai tevékenységet folytatott: Helsinkiben a Magyar Kulturális és Tudományos Központ igazgatójaként elsősorban a magyar–finn oktatási és tudományos kapcsolatok fejlődését igyekezett elősegíteni. Számos finn és európai egyetemen tartott tudományos előadásokat, többek között Helsinkiben, Szentpéterváron, Izsevszkben, Tartuban, Tallinnban, Hamburgban, Göttingenben és Groningenben.

Nyomtatásban megjelent könyveinek száma – számításaim szerint – tíz (az újabb kiadásokat is figyelembe véve 18). E művek a következők: *Unkarin alkeet* (Turku, 1973 és 1997 között 9 kiadás), *Unkarin fonetiikan harjoituksia* (Turku, 1974), *Uralisches etymologisches Wörterbuch. I–II.* (társ szerző; Bp., 1986, 1988), *Die tatarischen Lehnwörter des Wotjakischen* (Bp., 1990), *Chrestomathia Votiacica* (Bp., 1990), *Statistik der uralischen Lautentsprechungen* (társ szerző; Bp., 1991), *Yhteyksiä* (társ szerző; Helsinki, 1994), *Unkari lyhyesti '96* (társ szerző; Helsinki 1996), *Mondd magyarul! Unkarin alkeet* (társ szerző; Turku, 2005), *Die Rekonstruktion der permischen Grundsprache* (Bp., 2005).

1969-ben védte meg bölcsészdoktori értekezését (megjelent: *A votják nyelv orosz jövevényszavai* I–II. NyK 72: 323–362, 74: 27–47). Tudományos pályája Turkuban indult meg, többek között mai napig használatos nyelvkönyvével, melyet Keresztes László a Finnországban megjelent összes magyar nyelvkönyv között a legjobbnak tart: „ez az oktatási segédeszköz igen jól kiérlelt kommunikatív anyagot, praktikus, rövid nyelvtani összefoglalót, valamint jól kipróbált és megrostált gyakorlatokat tartalmaz”. Lektorai munkája során fontos magyar, votják és zürjén nyelvtörténeti előadásokat tartott.

A két legjelentősebb magyarországi szótári vállalkozásban részt vállalt: az uráli etimológia szótárnak volt munkatársa, ezzel egyidejűleg pedig a Benkő Loránd főszerkesztette *Etymologisches Wörterbuch des Ungarischen* című szófajti szótárnak (Bp., 1993–1995) a lektora.

1988-ban, a Nyelvtudományi Intézetben Csúcs kezdeményezésére kezdődtek meg a „Finnugor szemináriumok”, amelyen a hazai egyetemek és tudományos intézmények szakemberei, PhD-hallgatói azóta is minden év januárjában valamelyik itthoni egyetemen vagy tudományos központban részt vesznek.

A szovjet birodalom felbomlása, 1991 után legalább egy tucatszor utazott a votják nyelvrokainak földjére. A permi nyelvek nemzetközileg elismert szakemberévé vált. A votják nyelv tatár jövevényszavait vizsgálta meg kandidátusi értekezése, és ezzel jóformán egyidejűleg jelent meg ismert leíró nyelvtana, a votják kresztomátia. 2000-ben készült el *A permi alapnyelv rekonstrukciója* című akadémiai doktori disszertációja, amelyet 2001-ben vé-

dett meg, és négy évvel később, németül adott ki. „Az értekezés korszerű szintézis, melynek eredményeit a jövő finnugrisztikai kutatásai aligha fogják tudni nélkülözni” – írja az ünnepelt 60. születésnapján a debreceni kolléga.

Az uralisztikai kutatásokban Csúcs Sándor kezdte elsőként alkalmazni a számítógépes adatfeldolgozást (*Uralische Etymologische Databasis*). A feldolgozás módszerét Bátori Istvánnal, a Koblenzi Egyetem professzorával együttműködve dolgozta ki.

A Pázmány Péter Katolikus Egyetem (PPKE) 1992-ben történt megalakulása óta oktatja az egyetem magyar szakosainak finnugrisztikai tárgyait. A szaknak ő volt a vezetője, egyrészt induláskor, majd pedig 1998-tól, a Finnországból történt hazajövetelét követve.

1998-ban Csúcs Sándor kezdte el szerkeszteni az évente négyszer megjelenő Finnugor Világ című folyóiratot, a Reguly Társaság Értesítőjét. Ez a lap a finnugrisztika fontos fóruma, amely a finnugor világ legszínesebb híreiről, újdonságairól számol be.

Tíz éve adtuk közre a Pázmány Péter Katolikus Egyetem sorozatának első kötetét az egyetem finnugor tanszéke professzorának 60. születésnapja alkalmából: *Permistica et Uralica. Ünnepi könyv Csúcs Sándor tiszteletére. Fennougrica Pázmániensia I.* Szerk. Molnár Zoltán és Zaicz Gábor. 303 lap). Az uráli nyelvekkel, azok kutatásának történetével, valamint az uráli népek műveltségével foglalkozó dolgozatokat kívántuk összegezni egy gyűjteményes kötetben. E veretes kiadványban valamennyi hazai oktató- és kutatóhely képviseltette magát.

Csúcs Sándor volt a piliscsabai XI. Nemzetközi Finnugor Kongresszus elnöke. Teljesítménye emberfeletti volt, mind a nagy találkozó előtt megjelent három kötet kiadásának megszervezése terén, mind a kongresszus vezetésében, mind pedig a seregszemle után egy évvel újabb hat kötet megjelentetésének gondos irányításában. (Sajnos, a PPKE finnugor tanszéke e kongresszus után másfél évvel, 2012 februárjában megszűnt, oktatói a magyar nyelvi és irodalmi intézet oktatói lettek, majd pedig a mellékszakos finnugor MA-, ezt követően pedig – 2013 nyarán – a BA-képzést is megszüntették.)

Az ünnepeltnek szemefénye 15 unokája, akik a hétvégeken színességet hoznak solymári házába. Mint tavaly a nyelvész és jó barát Valentyin Kelmakovnak írt ünnepi köszöntőben (Finnugor Világ XVII/1: 14) olvashattuk – a költő szavait idézve – „dolgozni csak pontosan, szépen, / ahogy a csillag megy az égen, / úgy érdemes.” Professzor Úr, további jó munkát, jó egészséget kívánunk. Kedves Sanyi, Isten éltesen sokáig!

ZAICZ GÁBOR

Honti László 70 éves

Honti László, az MTA rendes tagja a magyarországi finnugrisztikának ma már „number 1, grand old man”-je 1943. augusztus 27-én született. Régen és ma balatongyörökinek vallja magát, és a szakma is így véli. Az ELTE hallgatójaként 1966-ban a finnországi Turkuban tölthetett ösztöndíjasként egy tanévet. Itt kötött barátságot Matti Liimolával, a vogul nyelv legnagyobb kutatójával. Szerencsésen összecsendült az érdeklődési körük, hiszen Honti is ezzel foglalkozott. A bölcsészdoktori fokozatot 1970-ben szerezte meg (megjelent: *System der paradigmatischen Suffixmorpheme des wogulischen Dialektes an der Tawda*, AK, Bp. 1975). Üstökösként ívelt föl pályája, melynek fontos állomása volt a komoly filológiai munkával és apparátussal megvédett kandidátusi disszertációja (megjelent: *Geschichte des obugrischen Vokalismus der ersten Silbe*. Bibliotheca Uralica 6. AK, Bp. 1982). Közben kiadott egy északi osztják nyelvemléket (*Nordostjakisches Wörterverzeichnis gesammelt von P. Popov, I. Rosljakov und V. Bartenev*. Studia Uralo-altaica 16. Szeged 1982). Kutatási eredményeit tankönyv formájában is közreadta a finnugor nyelvek kresztomátia-sorozatában (*Chrestomathia Ostiatica*. Bp. 1984). Az üstökös tovább szárnyalt az akadémiai doktori címig (*Die Grundzahlwörter der uralischen Sprachen*. Bibliotheca Uralica 11. AK. Bp. 1993). Az obi-ugor vokalizmustól már csak egy lépés volt a konzonantizmushoz (*Az obi-ugor konzonantizmus története*. Studia Uralo-Altaica. Supplementum 9. Szeged 1999), majd az *Az ugor alapnyelv kérdéséhez* (Budapesti Finnugor Füzetek 7. Bp. 1997).

Ennyit jegyeztem föl Honti László nyelvészpályájának legfontosabb állomásairól. Már nem is említem több száz, magasan jegyzett folyóiratban megjelentetett tanulmányát és recenzióját.

Kutatói pályájának kezdete óta foglalkoztatja és irritálja tudományszakunk, a finnugrisztika elleni antipátia, amely érthetetlen módon amőbaként terjed a közvéleményben. A dilettánsok („alternatívok”) ellenében több tanulmányában fejtett ki kritikát, legutóbb egy gyűjteményes kötetben (*A nyelvrokonságról. Az török, sumer és egyéb áfium ellen való orvosság*. Tinta Könyvkiadó, Bp. 2010); az utóbbit külön monográfiává bővítette (*Anyanyelvünk atyafiságáról és a nyelvrokonság ismérveiről. Tények és vágyak*. Tinta Könyvkiadó, Bp. 2012). Honti László legutóbbi műve nem csupán korábbi írásainak ismétlése, hanem a kérdés új szempontok szerinti szinopszisa. Érdekes és tanulságos olvasmány mindenkinek (szakembereknek és műkedvelőknek egyaránt), aki anyanyelvünk eredete és múltja iránt őszintén érdeklődik.

Kedves Laci! Engedd meg, hogy jeles évfordulód alkalmából köszöntsek, s egyúttal felelevenítsem pályánk és barátságunk néhány emlékezetes eseményét! A mi generációnk előszeretettel emleget egy debreceni „tanulmányi” kirándulást, amelyet Ti, pesti végzős hallgatók tettetek egyetemünkön. Hát ez bizony nagyon régen volt, nekem mindenestre az évtizedek – inkább fél évszázad – távlatából már csak halvány emlékem maradt a találkozásról. Ha igaz, akkor Bereczki vezette a csoportot. Már sokkal emlékezetesebb a tamperei „Kansainvälinen suomen kielen ja kulttuurin kurssi” 1967-ben. Te, Zaicz Gábor és Zemplényi Vera voltatok a résztvevők. Több előadót is hallgathattunk: Virtarantát, s főleg Aulis J. Jokit. Az utóbbi a finn nyelv indoeurópai eredetű szavairól tartott számomra emlékezetes előadást; én legalábbis tőle tanultam meg akkor, hogy a finn *kaunis* és a német *schön* összefügg... Ruovesibe és Virratba tettünk kirándulást; talán itt szaunáztál életedben először?

Aztán nekiveselkedtünk a tudománynak. Te jobb iskolába kerültél: többen voltatok, akik elköteleztétek magatokat a finnugrisztikának. Lakó, Rédei és Bereczki példás mestereitek lettek. A turkui ösztöndíj, Matti Liimola barátsága is meghatározónak bizonyult az obi-ugor orientációd megerősödésében. Te az UEW munkálataiban szereztél tapasztalatot és írtad a kandidátusi értekezésedet. A te védésed volt az első kandidátusi procedúra, amelyen részt vehettem. Imponáló teljesítménynek tartottam és tartom ma is.

A debreceni finnugor kongresszus után 1991 őszén került sor a groningeni finnugrisztika jubileumára. Ez minden debreceni résztvevő számára igen emlékezetes „kirándulás” lett.

Később áttetted állomáshelyed Udinébe. Itt is meglátogattunk. Noha a Márták nem voltak San Danielében, a vendéglátás így is kifogástalan volt! Itáliát egyébként mi is nagyon megszerettük. Valahogy aztán mindketten hazakecmeregtünk külföldi száműzetésünkből. Az itthoni évek a „dilisekkel” folytatott harc jegyében telnek, több-kevesebb sikerrel. Nagyra tartom, hogy mindig kész voltál és vagy Debrecenbe jönni, akár baráti, akár szakmai ügyekben segítetted és segíted a tanszéki munkát.

Kívánom Neked, hogy töretlen lelkesedéssel dolgozz a finnugrisztika eredményeinek megóvásán. A jelenlegi helyzetben, egyelőre másra nem is gondolhatunk. Talán „jöni fog egy jobb kor...” Kívánok a magam és a tanszékünk munkatársai nevében Neked további eredményes munkát.

KERESZTES LÁSZLÓ

Lars-Gunnar Larsson 65 éves

„A becsület meg a szorgalom olyan, mint a jó szél:
előre hajtja az embert.” (Hans Christian Andersen)

Első találkozásunkkor két dologra lettem figyelmes: a mindig vidám, kedves Professzor Úr hetyke bajszára és kiváló magyar nyelvtudására. Lenyűgözően sokoldalú tudományos munkásságát ismerve megtisztelő volt – doktori értekezésem opponenseként – szakmai megjegyzéseit, tanácsait hallgatni. E beszélgetések alatt döbbsentem rá, hogy a minden elismerést és tiszteletet érdemlő tudós megmaradt barátságos, közvetlen, segítőkész, kiváló didaktikai érzékkel rendelkező pedagógusnak, akinek szavait issza a tudományos munka elején járó nyelvészpalánta. Mivel tudományos munkásságunk metszetében a lapp nyelv áll, így laudációmban a professzor urat elsősorban mint lapológust köszöntöm.

Az 1947. december 9-én született Lars-Gunnar kétkezi munkás család sarjaként nem volt predesztinálva a tudományos pályára, ám az édesapja melletti munka során hamar rádöbbsent, hogy nem ez az ő útja, más irányba kell haladnia. A professor emeritusi cím felé vezető első lépéseit az angol, német, a latin és görög, majd pedig a finn nyelv elsajátítása jelentette. 1967-ben a Lundi Egyetemen kezdte meg tanulmányait néprajz szakon, ám hamar irányt váltott és figyelme elsősorban a szanszkrit nyelv felé orientálódott. Miután felhívták figyelmét ezeknek a nyelveknek a „használhatatlanságára”, Lars-Gunnar finnugor szakos hallgató lett, és második finnugor nyelvként a magyart választotta (emellett észtül, lappul és oroszul is tanult). 1973-ban megszerezte finnugor és orosz szakos diplomáját, majd 1981-ben doktorált a balti finn nyelvek partitívusának funkcióit taglaló értekezésével (*Studier i de östersjöfinska språkens partitivbruk*). 1982-ben az Uppsalai Egyetem Finnugor Intézetének professzorává nevezték ki. Finnugor nyelvészeti munkásságának négy fő irányvonalát a négy tanult nyelv (magyar, finn, észt és lapp) jelölte ki.

Lars-Gunnar a lapp nyelv kutatójaként elsősorban lapp dialektológiával foglalkozik, azon belül is az umei lapp áll kutatásainak középpontjában, ez írásaiban is jól tükröződik.

Általános, elsősorban svédországi lappokkal kapcsolatos publikációi¹ (*Ge-meindelappen und Schweden; Sockenlapparnas språk; Saami Speakers in*

¹ Lars-Gunnar Larsson teljes publikációs listáját, illetve az említett tanulmányok pontos helyét l. Eberhard Winkler – Hans-Hermann Bartens – Cornelius Hasselblatt (Hrg.):

Central Sweden) mellett hangsúlyosabb szerephez jutnak a dialektológiai tárgyú írásai (*Kriterien zur Klassifizierung der lappischen Dialekte in Schweden; Nordligt i söder och sydligt i norr. Något om samisk dialektforskning; Glidvokalen i lulesamiskan. En dialektgeografisk studie på grundval av Harald Grundströms ordbok; Sprachhistorische Aspekte der Dialektologie: Saamisch; Gränser i den samiska dimman; Der Illativ Singular im Ullisjaur-esamischen. Ume Saami Language Variation. Samiska.*)

2012-ben, önálló kötetben megjelenő írásában (*Grenzen und Gruppierungen im Umesamischen*) az umei lapp nyelvterületen található nyolc település archivált anyagait dolgozta fel. E korpusz alapján vizsgálta meg az umei lapp nyelvi variációit, illetve a hang- és alakrendszer különbségei alapján állapította meg a határokat az umei lapp keleti és nyugati nyelvjárásai között, melyek jól tükrözik a hegyi és az erdei lappok közötti kulturális különbségeket.

Ugyanebben az évben Professzor Úr betöltötte 65. életévét, mely alkalomból a finnugrisztika jeles képviselői ünnepi kiadvánnyal köszöntötték (*Laponnicæ investigationes et uralicæ*). A kötetben szereplő 25 szerző az általános finnugrisztikai témájú írások mellett különböző finnugor nyelvek (pl. lapp, észti, magyar, mordvin, mari) nyelvészeti (etimológiai, dialektológiai, lexikológiai), illetve néprajzi, művelődéstörténeti szempontú vizsgálatait tartalmazó cikkekkel gratulált a jubilánsnak.

Visszatérve Lars-Gunnar Larsson pedagógiai munkásságához, külön megemlítem a 2011-ben megjelent, kolléganőjével, Cecil Hedlunddal írt *Ii dušše duoddaris! Lärobok i nordsamiska* északi lapp nyelvtankönyvet (a tankönyvről írt recenziót l. e sorok írójának tollából a FUD 2011-es számában). A két szerző együtt rendszerezte az északi lapp nyelv tanítása során felhasznált tananyagait, s így született meg az igen magas színvonalú, rendkívül jól használható északi lapp nyelvkönyv.

Lars-Gunnar tanárként, témavezetőként végzett minőségi munkáját mi sem bizonyítja jobban, mint hogy irányításával eddigi pályafutása során 17 (!) különböző témából és nyelvből készült disszertáció látott napvilágot.

Larsson professzornak imponálóan széleskörű kutatási tevékenysége alapján, a Debreceni Egyetemmel folytatott több évtizedes oktatói és tudományos kapcsolatokért, illetve a jövőben várható még szorosabb együttműködéséért az egyetem szenátusa 2013. november 30-án doctor honoris causa címet adományozott.

Laponnicæ investigationes et uralicæ. Festschrift zum 65. Geburtstag von Lars-Gunnar Larsson. XV–XXVIII. Veröffentlichungen der Societas Uralo-Altaica. Band 82. Harrassowitz, Wiesbaden, 2012.

A közös munkát követően kialakult kollegiális kapcsolat számomra megtisztelő. Különösen nagy örömmel tölt el, hogy köszöntőmet igaz barátként is zárhatom: Kedves Lars-Gunnar, ezúton – a tanszékünk nevében is – szeretnék gratulálni a díszdoktori címhez, s kívánok jövőbeli munkádhoz jó erőt, egészséget és mindig szeretettel várunk „haza”, Debrecenbe! *Ráhkes ustiban: ollu lihku!*

KELEMEN IVETT

Tuomo Lahdelma 60 éves

Tuomo Lahdelma 1953. június 28-án született Mikkeliben, Dél-Savóban. Itt érettségizett, majd Jyväskyläben kezdte el egyetemi tanulmányait finn nyelv és irodalom szakon. 1976-ban diplomázott, 1986-ban védte meg doktori értekezését, 1994-ben magántanári képesítést szerzett magyar irodalomból. 2001-ben lett a hungarológia professzora. Vendégprofesszor volt Budapesten és Debrecenben. Vendégprofesszori előadásokat tartott Bécsben, Münchenben, Firenzében, Hamburgban, Padovában, Tartuban – és a világ minden táján, ahol magyar nyelvvel és kultúrával foglalkoznak. Közleményei főként Magyarországon és Finnországban láttak napvilágot. Fontosabb munkái: *Endre Ady's poems in Finnish* (SKS, Helsinki 1978), *Endre Adyn lyriikka ja Kalevala* (Jyväskylä 1985), *Mitta mitasta. Suomen ja unkarin metristen systemien vertailua* (Hungarologische Beiträge 1. Jyväskylä 1993), *Päntän äijän vajoaminen – yhteiskunnallinen juttu* (Folia Uralica Debreceniensia 8. Debrecen–Jyväskylä 2001), *Endre Ady ja Eino Leino* (Uralisztikai tanulmányok 7. Bp. 1996), *Márain lukemisen dokumentti. A gyertyák csonkig égnek -romaanin suomentamisen päiväkirjaa* (Hungarologische Beiträge 13. Jyväskylä 2001).

Fő műve doktori értekezése, amely Ady Endre korai költészetének interpretációja: *Vapahtajaa etsimässä. Evankeliumit Endre Adyn lyriikan subteks-tinä vuoteen 1908* [Megváltót keresve. Az evangéliumok Ady Endre költészetének mögöttes szövegeként 1908-ig] (Jyväskylä 1986).

Dobos Istvánval együtt több irodalomelméleti munkát tett közzé. Műfordítások jelzik magyar irodalmi érdeklődését: Márai, Babits, Kosztolányi, Weöres Sándor és népdalok: *Lensi riikinkukko* [Felszállott a páva].

Tuomo Lahdelma főleg tudományszervező és nemzetközi kapcsolatépítő tevékenysége jóvoltából ismert és elismert kutató. Ő hívta életre a finnországi Jyväskylä egyetemén a hungarológia szakot és intézetet. Eddig 25-en véd-

ték meg hungarológiából (főként magyar irodalomból és nyelvészetből) PhD értekezésüket Jyväskyläben.

Tudományszervező tevékenysége hozta számára a legtöbb nemzetközi elismerést: 2001-ben ő volt az V. Nemzetközi Hungarológiai Kongresszus elnöke; az általa alapított *Hungarologische Beiträge* folyóirat főszerkesztője. Elismerései: Lotz János-érem (2001), *Pro Cultura Hungarica* (2003), Finn oroszlánrend I. o. lovagrendje (2005), Balassi Kard (2005), Magyar Köztársasági Érdemrend Tisztikeresztje (2011), *Professor doctor honoris causa* (Pécsi Egyetem 2012).

Álljon itt életünk néhány találkozási pontja! Az 1975-ös budapesti finnugor kongresszuson találkoztunk először, majd a debreceni ösztöndíjas időkben, amikor a szakdolgozatod készült. A barátkozást utána már 1981-től Jyväskyläben folytattuk, amikor megkezdtem második lektori működésemet. Azután jöttek a nehéz budapesti vendégtanári évek. Töretlenül haladtál tudományos pályádon, és 1986-ban elkészítetted doktori értekezésedet, amelynek egyik opponense én lettem. Bírálatomban megállapítottam: nagy kár, hogy nemcsak Ady, hanem Te sem világnyelven szóltál.

Ezután összekuszálódtak, vagy inkább összefonódtak életünk szálai. Leskinen professzorral karöltve szereztél nekem egy örökké emlékezetes kutatói ösztöndíjat, amelynek segítségével 1994 első felében két kontrasztív szimpóziumot szerveztünk nemzetközi részvétellel, és a szimpóziumok nyagát nem sokkal később sikerült megjelentetnünk az általad indított *Hungarologische Beiträge* sorozatban. Ekkorra tehető a hungarológia szak tantervének kidolgozása, elfogadtatása, továbbá a Jyväskylä–Debrecen „tengely”, az egyetemi együttműködés létrehozása, amelynek jóvoltából mind a mai napig gyümölcsöző oktatói és hallgatói csere jött létre. Véleményem szerint ez volt az első „aranykor”. Az 1995-ös jyväskyläi finnugor kongresszus idején szintén szíves közreműködéseddel tarthattam meg magántanári előadásomat szeretett egyetemünkön. Kétszer jártál nálam a norvég fővárosban. Azóta emlegetjük Pentti Haanpää novellájának „kanta vaikkapa hevosen” kifejezését már klasszikus mottóként (vö. *Päntän äijän vajoaminen – yhteiskunnallinen juttu*). Közben én is gyakran megfordultam Jyväskyläben.

Szó volt már a finnugor kongresszusról, viszont Hozzád kapcsolódnak a hungarológiai kongresszusok, amelyek szervezésében oroszlanrészt vállaltál. Ilyen nagyszabású rendezvényre 2001-ben került sor. Azután következett Debrecen, ahol Téged választottunk a Nemzetközi Magyarástudományi Társaság elnökévé. Már elnökként irányítottad a kolozsvári kongresszust, és a Te égiszed alatt szerveződik a következő, a pécsi kongresszus is. Ezeknek

jóvoltából maradandó kézjegyet hagyod a nemzetközi hungarológia történetében. Ez lesz a második „aranykor”?

Minden bizonnyal sok minden kimaradt a visszaemlékezésből. De nem is írhatunk részletesebb köszöntőt. A magunk és a debreceni finnugor tanszék nevében köszönjük barátságodat, műfordítói és nemzetközi tudományszervező tevékenyedet. Vivat professor doctor honoris causa Eöblössy Tamás!

KERESZTES LÁSZLÓ

*

Vannak emberek, akik nem öregszenek. Vannak, akikről nem tudjuk elhinni, ha elérnek egy bizonyos kort. Ilyen hihetetlen számomra az, hogy Tuomo Lahdelma idén nyáron betöltötte 60. életévét. Ilyenkor mindig megálunk, elcsodálkozunk (egy picit talán el is szomorodunk, hiszen minket is sújt az idő érthetetlen elröppenése) – és ilyenkor számbavesszük, mi is történt velünk az elmúlt évtizedek során.

Keresztes László fentebb olvasható köszöntőjében felsorolta az ünnepelt pályafutásának legfőbb állomásait, én most ezek közül egyet, a jyväsckyläi hungarológia létrehozását és felfejlesztését emelem ki – szubjektív nézőpontból.

A múlt század nyolcvanas éveinek végén – a szocialista világrend megroppanása, a vasfüggöny elrozsdásodása idején – Tuomo Lahdelma igen jó „szimattal” ráérezett arra, hogy most jött el az ideje a magyarságtudományok új alapokra helyezésének. E törekvésében jó partnerre talált a hamburgi egyetem hungarológusában, Holger Fischerben és más hungarológusokban Magyarországon és külföldön egyaránt.

Az ún. paradigmaváltás színteréül a jyväsckyläi egyetemet szemelték ki, amely erre a kísérletre ideális terepnek bizonyult. Volt magyar lektorátus, de nem a hagyományos finnugor oktatási struktúrán belül, hanem a finn nyelvészeti tanszéken. Lahdelma fiatal, agilis oktatóként nem kevés munkával meg tudta győzni a kar vezetését, hogy csináljanak valami merőben újat! Erőfeszítései révén hat tanszék (nyelvészet, irodalom, történelem, néprajz, művészettörténet, zene) együttműködésének eredményeképp megszületett az új típusú hungarológia, amely az elejétől kezdve nagyon népszerűnek bizonyult (volt, hogy egyszerre több mint ötven diák tanult itt). A hallgatóknak nem kellett átrágniuk magukat a magyar és finnugor nyelvtörténeten, nem kellett kisebb rokon nyelveket tanulni, hanem egyből a magyarra „vethették” magukat. Sok történész, irodalmár, zenész és néprajzos kezdett el 1989-ben ma-

gyart tanulni, s közülük jónéhányan tudományos fokozatot szerezve mai is a pályán vannak.

Jómagam 1992-ben kerültem lektornak – a szintén debreceni S. Varga Pál után – Jyväskyläbe. Tuomo akkor még Budapesten dolgozott vendégprofesszorként, s csak néhány hónap múlva tért haza. Azt hiszem, nem túlzás állítanom, azonnal barátságot kötöttünk. Együtműködésünk eléggé széleskörű volt: a tanítási órákon túl rendszeresen megjelentem a szobájában, s számos kérdést megvitattunk: az aktuális egyetemi problémáktól a magyar gasztronómia rejtelméin át futballunk (már akkor is) siralmas állapotáig. Barátságunk nem maradt meg az egyetem falain belül: számtalanszor síeltünk, fociztunk (népes családja fiútagjaival egy egész kispályás csapatot alkottak), s Tuomo sokszor elvitt engem különféle kirándulásokra. (Különösen emlékezetes marad számomra az orivesi túra a finomabbnál finomabb finn ételekkel...)

Nem hagyhatom említés nélkül Tuomo családi hátterét, hiszen a neje, Mártika és őt szépen nevelt gyermeke biztosította háttér nélkül Tuomo egész biztosan nem vált volna a magyar kultúra finnországi apostolává, „utazó nagykövetünké”. És persze nem hagyhatom szó nélkül a náluk elköltött vacsorákat sem..

Együtműködésünk elmélyülése egybesett a hungarológia felfutásával. Együtt szerkesztettük a *Hungarologische Beiträge* köteteit, majd együtt készültünk fel – Petteri Laihonennel, későbbi lektorunkkal kiegészülve – az V. Nemzetközi Hungarológiai Kongresszura, amelyet Jyväskylä egyeteme és városa igen nagy sikerrel rendezett meg 2001 augusztusában.

A kongresszus után kissé elváltak az útjaink, kevesebbet találkozunk – de olyankor mindig ott folytatjuk, ahol abbahagytuk. Remélem, Lahdelma professzor úr a közeljövőben gyakrabban fog látogatást tenni egyetemünkön, tanszékünkön!

Kedves Tuomo (vagy ahogy bizonyos körökben szólítunk, neved tréfás magyarításával: Eöblössy Tamás), kívánom neked, hogy a következő évtizedeket is hasonló energiával, hasonló invencióval éld meg, és még sok sikeres hungarológiai esemény fűződjön a nevedhez!

MATICSÁK SÁNDOR